

Avrupa'nın Türkiye Algılaması: Türkiye'nin Avrupa Birliği İçin Anlamı¹

Muhittin Ataman,*

Veysel Ayhan**

Mehmet Dalar***

Özet: Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri konusunda tarafların bir diğerine algılamaları önemli bir yer tutmaktadır. Bu çalışmada Avrupa'nın Türkiye algılaması konusunda bir değerlendirme yapılmıştır. AB algılamasının doğru anlaşılması için öncelikle Avrupa Birliği fikri üzerine kısa bir analiz yapılmış, daha sonra da Türkiye'nin farklı alanlarda AB için anlamı ve AB ülkelerinin Türkiye algısı üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda tarih, coğrafya, ekonomi, AB kamuoyu ve uluslararası sistem faktörleri dikkate alınarak Türkiye'nin AB için anlamı belirlenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: AB Fikri, AB'nin Türkiye Algılaması, Tarihsel Bakış, Ekonomik Bağımlılık

1. Avrupa Birliği Fikri ve Türkiye

Avrupa Birliği (AB), resmen ilan edilmese de “Avrupa Birleşik Devletleri” adında federal veya kon-federal bir devletin kurulmasını nihai hedef olarak amaçlayan bir siyaset, güvenlik, iktisat, kültür ve medeniyet projesidir. Bu projenin 20. yüzyılın ikinci yarısında hayata geçirilmeye başlanması bir takım koşulların, daha çok sorunların, bir arada ortaya çıkmasıyla mümkün

¹ Bu makalenin yazılmasında TÜBİTAK'ın sağladığı imkânlardan yararlanılmıştır.

* Doç. Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü.

** Yrd. Doç. Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü.

*** Yrd. Doç. Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü.

oldu (Arter, 1993: 5). AB'nin ne olduğunu ve hangi amaçla başlatılan bir proje olduğu anlaşılmadan, yani AB'yi konumlandırmadan, AB ülkelerinin Türkiye algılamasının sağlıklı bir analizinin yapılması da mümkün olmayacaktır. Bundan dolayı, öncelikle AB'nin oluşturulmasıyla gerçekleştirilmek istenen amaçları incelemek gerekir.

AB'nin kurulmasıyla amaçlanan önemli hedefler ve kurulmasını kolaylaştıran bazı tarihi olaylar vardır. Birinci olarak, Avrupa'nın önde gelen filozof, düşünür, din adamı, bilim adamı ve aydınlarıyla siyasi ve askeri liderleri uzun bir süreden beri kıtayı bir şemsiye altında toplayacak bir mekanizmanın gerekliliğini vurgulamış ve bu doğrultuda hareket etmişlerdir. Bunlar daha çok dini, siyasi, ekonomik, kültürel ve dinsel gerekçeler ileri sürerek kıtasal bütünlük sağlama, Avrupa'yı kıta-içi bölünmüşlükten kurtarma, böylece bütün Hıristiyan ümmetini birleştirme ve mezhepler arasında barış tesis etmeyi amaçlamaktaydı. Dolayısıyla AB'nin yaratılmasıyla başlatılan bütünlüşme süreci kıta bazında bir değerler toplumu oluşturma süreci başlatma gerekliliği ihtiyacına bir cevap oldu. Yani, AB belli amaçlarla Avrupa'da bir bütünlüşme, siyasi bütünlüşme dâhil, sağlamayı hedefleyen bir oluşumdur (Vardar, 1998).

İkinci olarak, yarım yüzyılda (1900-1950) tarihin en yıkıcı iki savaşını, Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarını, yaşayan Avrupa ülkeleri, benzer savaşları önlemek ve kıtanın Fransa ve Almanya gibi düşman ülkeleri arasında güvenlik ve işbirliğini geliştirmek amacıyla AB sürecini başlattı (Bozkurt, 2000). Avrupa içi savaşlar tarihin en kanlı ve en yıkıcı savaşlarındanlardır. Yüzyıl savaşları, Otuz Yıl savaşları, Napolyon savaşları ve nihayet iki dünya savaşı Avrupa ülkelerine oldukça pahalıya mal oldu. Avrupalıları tek bir Avrupa kimliği etrafında toplamakla toplumlar ve devletler arasındaki düşmanlığın ve savaşların, en azından şimdilik, önüne geçilmiş oldu. Ulus-devlet ve onunla ilintili milliyetçilik kavramlarının Avrupa kıtasında köruklediği güç politikası (*power politics*) ve savaşların, uluslar-üstü bir oluşumla engellenebileceği varsayımı AB'nin kuruluş amaçları arasında yer almaktadır.

Üçüncü olarak, İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde siyasi ve askeri üstünlüğü kanatlara, Amerika Birleşik Devletleri ile Sovyetler Birliği'ne, kaplıran Avrupa ülkeleri, tekrar dünya siyasetinin merkezine oturmak ve dünya politikalarına yön verme hâkimiyetini ele geçirmek için güçlerini birleştir-

mek zorunda kaldılar (Ateş, 2000). Bir gözlemcinin yerinde tespitiyle, Avrupa'nın II. Dünya Savaşı sonrası sistemin yapılanmasında güç kaybına uğraması ve dünya politikasından uzak tutulması "Avrupa'nın tarihinde gördüğü en ciddi marjinalleşme süreci"dir ve AB bu uluslararası marjinalleşmeye bir tepki olarak doğmuştur (Davutoğlu, 2001: 214). Son olarak, savaş sonrasındaki yıkım Avrupa ülkelerini iktisadi açıdan da çökertme noktasında getirmişti. Bu yıkım, ancak ülkeler arasındaki ekonomik dayanışma ve işbirliği ile mümkün olabilirdi.

Bu amaçlarla kurulan AB'nin genişleme sürecinde pek çok siyasi, iktisadi ve kültürel olay ve fenomende olduğu gibi paradoksal gelişmeler olmaktadır. Bu durum, özellikle Türkiye söz konusu olduğunda göze çarpmaktadır. Çünkü bir taraftan, ortak Avrupa değerleri (Judeo-Hıristiyan ve Greko-Romen) çerçevesinde oluşturulan bir bütünleşme hareketi olarak kabul edilen AB; diğer taraftan, dünya politikasında daha önemli bir yer edinmeye çalışan bir küresel aktör olarak AB vardır. Bölgesel bir güç olmak ile küresel bir güç olmanın stratejileri farklı olduğundan bu iki tanımlama veya stratejik durum bir diğeriyle çelişmektedir. Öte yandan, Türkiye için de çelişkili durumlar mevcuttur. Türkler yüzyıllar boyunca Avrupa'nın "ötekisi" olan İslam dünyasını temsil etmiş, fakat bugün Avrupa'nın bir parçası olmaya çalışmaktadır (Yurdusev, 2001).

Bu açıklamalardan da anlaşılmaktadır ki Türkiye ile AB bir diğeri muhtaç durumdadır. AB ve Türkiye'nin gelecekteki hedeflerine ulaşmasında birbirlerine bağımlılıkları söz konusu olduğundan dolayı iki taraf arasındaki ilişkiler en iyi karşılıklı bağımlılık (*interdependence*) olarak nitelendirilebilir. Tarafların, ilişkilerini çok yönlü olarak ele alıp birbirlerini doğru anlaması durumunda bu karşılıklı bağımlılık durumunun iki tarafın da çıkarına gelişmelere yol açacağı görülür. Bu çalışmada, taraflar arasındaki karşılıklı bağımlılık ilişkisinin bir yönü üzerinde durulacaktır. Yani, Türkiye-AB ilişkilerinin AB için anlamını ve Avrupa'nın Türkiye algılamasının kısa bir analizi yapılacaktır.

2. Türkiye'nin AB için Anlamı: AB Ülkelerinin Türkiye Algısı

AB, Türkiye ile ilişkilerinde küresel, kıtasal ve bölgesel koşulları ve durumları dikkate almak durumundadır. Çünkü Türkiye'nin AB tam üyeliği

yalnızca AB'nin uluslararası sistem içindeki yeri açısından bir yeniden yapılanma sağlamakla kalmamakta, aynı zamanda kıtasal ve bölgesel boyutlarda da AB'nin geleceğini etkilemektedir (Davutoğlu, 2000: 492). AB kamuoyunun ve karar mercilerinin, gerekli şartların sağlanması ve uygun zamanın gelmesi durumunda Türkiye'nin AB tam üyeliğini benimseyeceği düşüncesi giderek kabul görmektedir. Örneğin, Fransa merkezli IREMAM (Müslüman ve Arap Dünyası Araştırmaları ve Çalışmaları Enstitüsü) temsilcilerinden Berengere Clement, hem Türkiye tarafının hem de AB tarafının sabırlı olması gerektiğini, şu an itibarıyla imkânsız görülen durumların gelecekte mümkün hale geleceğini belirtti. Nasıl ki on yıl önce Romanya ile Bulgaristan'ın AB üyeliği düşünülmez iken bugün birer AB üyesi oldularsa, bugün için mümkün görülmeyen Türkiye'nin AB tam üyeliği gelecek yıllarda mümkün hale geleceğini vurguladı. Ona göre, ekonomik, turizm ve öğrenci değişimi gibi gelişmeler, devam eden süreci kolaylaştıracak ve önyargıları ortadan kaldıracaktır (Clement, röportaj). İspanya'da Dışişleri Bakanlığı'na bağlı bir düşünce kuruluşu olan IEMed'in (*European Institute of the Mediterranean*, Akdeniz İçin Avrupa Enstitüsü) Sosyo-ekonomik Kalkınma'da sorumlu temsilcisi Javier Albarracin ise Türkiye'nin AB tam üyeliği konusunda siyasi kararın (tam üye adayı ilan edilme) zaten alındığını, geride ise sadece teknik konuların (müzakere edilecek fasıllar) kaldığını belirtti. Albarracin de Clement gibi tarafların sabırlı olması ve serbest dolaşım gibi bazı konuların çözümünün ertelenmesi gerektiğini vurguladı (Albarracin, röportaj).

AB ülkelerindeki Türkiye algılamasını belirleyen ve AB'nin Türkiye'ye bağımlılığını gösteren bazı temel faktörler bulunmaktadır. Bu çalışmada bunlardan bazıları ön plana çıkarılarak genel bir değerlendirme yapılmaya çalışılacaktır. Taraflar arasındaki ilişkilerin seyri dikkate alındığında daha çok aşağıda açıklanan coğrafi, tarihi, ekonomik, güvenlik ve uluslararası siyaset faktörlerinin ön plana çıktığı görülmektedir.

2.1. Coğrafya ve Tarih Faktörü

Türkiye hem coğrafi hem de tarihi olarak Avrupa kıtasının önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Hem Avrupa'dan etkilenerek hem de Avrupa'yı etkileyen Türkiye, pek çok bakımdan Avrupa ile ortak değerler paylaşan bir ülkedir. Türkiye'deki kültür, yaşam tarzı, ekonomik ve siyasi değerler ve

kurumlar Avrupa'ya daha yakındır. Türkiye, Avrupa için herhangi bir Asyalı ve/ya Ortadoğu ülkesinden daha farklıdır.

AB'nin bir kıtasal Avrupa bütünleşmesi fikri var ve bu düşünce ancak Türkiye'yi tam üye olarak kabul etmekle gerçekleşebilir. Çünkü Türkiye'nin kıtadaki tarihsel, coğrafi ve sayısal varlığı bunu gerektirmektedir. Davutoğlu'nun da belirttiği gibi, "Avrupa coğrafyasının Avrasya bütünlüğü içindeki konumu da Türkiye coğrafyası göz önüne alınmaksızın anlamlı ve tutarlı bir çerçevede tanımlanamaz" (Davutoğlu, 2001: 199). Türk topraklarının bir kısmı coğrafi olarak (Doğu Trakya) Avrupa kıtasının bir parçasıdır. Davutoğlu, Türkiye'nin Avrupa ile coğrafi bağlantısını beş ayrı boyutta değerlendirmektedir (2001: 202):

Birincisi, Türkiye Doğu Trakya bağlantısı ile hem Balkanlar hem de Doğu Avrupa ülkesidir. İkincisi, Karadeniz bağlantısı ile kuzey-doğu step Avrupa'sı parametreleri içindedir. Üçüncüsü, Ege ve Doğu Akdeniz kıyıları ile bir Güney Avrupa ülkesidir. Dördüncüsü, Soğuk Savaş döneminde sürdürdüğü kurumsal bağlantılarla Batı Avrupa sisteminin bir parçasıdır. Nihayet beşincisi ise Türkiye'nin Avrupa'nın doğu-batı istikametinde Asya ile kuzey-güney istikametinde de Afrika ile sahip olduğu kıta bağlantıları içindeki özel ve vazgeçilmez bir konuma sahiptir.

Ayrıca, önemli miktarda Avrupalı Türk nüfus bugün sadece Türkiye içinde değil, aynı zamanda Avrupa'nın kalbinde (Almanya, Belçika, Hollanda ve Fransa) yaşamaktadır. Öte yandan, bugün itibariyle Avrupa'da 30 milyon civarında Müslüman nüfus yaşamaktadır. AB'nin tek Müslüman ülke adayı olan Türkiye ile yakın bağları bulunan bu nüfusun varlığı da AB tarafından göz ardı edilemez. Bir taraftan bu "Avrupalı Müslüman ve Türkler" Türkiye için stratejik ve siyasi önem taşımaktayken, diğer taraftan ise AB'nin Türkiye'yi dikkate alması gerektiğini göstermektedir.

Tarih faktörü Avrupa'nın Türkiye algılamasında ve iki taraf ilişkilerinde hem olumlu hem de olumsuz bir rol oynamaktadır. Tarihte yaşananların unutulması zor görünmektedir. Asyalı olmaktan daha çok Avrupalı bir tarihe sahip olan Türkiye tarihsel olarak Avrupa kıtasının tabii bir parçasıdır. Yaklaşık dört yüzyıl boyunca Avrupa kıtasının önemli bir kısmı Müslüman Türklerin egemenliğinde kalmıştır. Bundan dolayı bugün için Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı'dan devraldığı tarihi miras gereği Güneydoğu Avru-

pa'daki gelişmelere duyarsız kalamamaktadır. Bunun için de yüzyıllarca Osmanlı'nın yönetiminde kalmış Balkan ülkeleri ile çok yakın ilişkiler geliştirmek durumunda olan Türkiye, AB'nin bu bölgeyle ilgili siyasi denklem ve hesaplamaların merkezinde yer almaktadır. Diğer taraftan Türkiye tarihsel olarak Avrupa'nın ötekisi olarak algılanmaktadır. 1071 yılında Selçuklu Türklerin Malazgirt'te Doğu Roma ordusunu yenmesi ve Anadolu kapılarının Müslüman Türklere açılmasıyla birlikte tüm Avrupa (tüm Avrupalı Hıristiyan ümmeti) tarihte ilk kez bir araya gelerek tek bir çatı altında toplanmış ve Haçlı seferlerini başlatmışlardır. Daha sonra İstanbul'un alınması, Doğu Roma'nın sona erdirilmesi ve Osmanlı devletinin Avrupa'ya doğru genişlemesi üzerine Türklerin ötekileştirilmesi düşüncesi pekişti. Bugünkü pek çok Avrupalının algılamasını besleyen bu tarihi unsurlar iki taraf arasındaki ilişkileri ipotek altına almış bulunmaktadır (Yurdusev, 2001). Avrupa ülkelerinin birbirleriyle uzun yıllar boyunca savaş halinde olmalarına rağmen dost olmayı başarmaları dikkate alındığında AB'nin Türkiye'ye bakışında da olumlu bir değişim beklenebilir.

AB ile Türkiye arasındaki tarihsel ötekileştirme Almanya, İngiltere, Fransa ve İtalya gibi AB'nin büyük ülkelerini daha fazla ilgilendirmektedir. Küresel stratejilere ve çıkarılara sahip bu ülkeler, Türkiye gibi anahtar bir ülkeyi olumsuz tarihi hatıralar dolayısıyla gözden çıkaramazlar. Daha yerel hedefleri olan küçük AB ülkeleri ise kültürel ve kıtasal değerleri ön plana çıkardıkları için Türkiye'nin üyeliği konusunda farklı davranmaktadırlar (Robins, 1996). Bu ülkelerin AB içindeki görece konumlarının azalması ihtimali karşısında bunlar derinliğine kurumsallaşmayı coğrafi genişlemeye tercih ederler. Bu tavırları Türkiye ile ilişkilerde de göze çarpmaktadır. Bu ülkeler için değerlerin daha çok önemsendiği “moral-politik,” stratejik hesaplamalara dayanan “reel-politik”ten daha ağırlıklı olabilmektedir. Dolayısıyla bu ülkeler Türkiye'deki demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan hakları, dolayısıyla Türk iç siyasetindeki yeniden yapılanma konusunda büyük devletlerden daha hassastırlar. Ancak AB'nin Türkiye'ye bakışında, Soğuk Savaş dönemi boyunca Sovyet tehdidine karşı Batı ittifakının en önemli ülkelerinden biri olması dolayısıyla bu ülke ile ilişkilerde büyük devletlerin stratejik tercihleri öncelik kazandı. 21. yüzyılda da büyük devletlerin stratejik çıkarlarının AB'yi yönlendireceği düşünüldüğünde Türki-

ye'nin bu kez medeniyetler diyalogu ve AB'nin başka bölgelere ulaşmasında aracılık edeceği beklentisiyle Türkiye önemsenmeye devam edilecektir.

2.2. AB Kamuoyu Faktörü: Türkiye'ye Yönelik Farklı Yaklaşımlar

Türkiye'nin AB üyeliğine üye devletlerin bir kaçı dışında açıkça karşı olmadıkları iddia edilse de üyelik için Konsey'de oybirliği şartı arandığından üyeliğe karşı olmayan devletler, Türkiye'nin üyeliğine karşı olan devletleri ileri sürerek güdümlü politika izleyebilirler. Genel olarak bakıldığında devletlerin karar vericilerini etkileyen AB kamuoyu, çoğunlukla Türkiye'nin üyeliğini istememektedir. Batı dünyasının en önemli parçasını oluşturan AB, Türkiye'yi tam üye olarak içine almaya pek istekli olmasa da tamamen birliğin etki alanı dışına kaymasını da istememektedir (Tsardanidis, röportaj). Çünkü Türkiye, laik ve çoğulcu demokrasi çizgisini sürdürdüğünden, İslam ve demokrasi arasında uyuşmazlığın giderilmesinde İslam ülkelerine örnek model olduğu için desteklenmesi gerektiği (Karluk, 2007: 548-549; Dalar, 2009: 89-90) şeklindeki düşünce, AB'nin bu yöndeki politikasını etkilemektedir. AB standartlarına uygun olmayan yasal ve anayasal değişiklikler yapılarak AB'ye uygun demokratik bir sistemin oluşturularak güçlendirilmesi AB üyeliğinin önündeki engellerin kaldırılması açısından önemlidir (Dalar, 2009: 90). Üye devletler, Türkiye'nin AB üyeliğiyle ilgili olarak farklı ve birbirleriyle çelişen görüşler ortaya koymaktadırlar. Aynı zamanda üye devletlerin kendi içerisinde de Türkiye'nin üyeliğine karşı çıkan ve destek veren gruplar bulunmaktadır (Efegil, 2007). Bu çerçevede 2008 yılında Fransız kamuoyu araştırma şirketi tarafından gerçekleştirilen ankete göre Avrupalıların çoğunluğu Türkiye'nin üyeliğine karşıdır. Anketinin sonuçlarına göre, Hollanda, Belçika, Almanya ve Fransa'da halkın % 67'si Türkiye'nin üyeliğine karşı olduklarını açıklarken, İspanya, İtalya ve İngiltere'de de halkın %50'den fazlası Türkiye'nin AB'ye katılmasını desteklemiyor.

Son dört yılda, Avrupa ülkelerinde Türkiye'nin üyeliğine yönelik olumsuz görüşlerin oranı ülkelere göre % 12 ile % 29 arasında artış kaydettiği iddia edilmektedir. Yedi Avrupa ülkesinde gerçekleştirilen kamuoyu yoklamalarında, Türkiye'nin üyeliğine en olumsuz yaklaşan ülke % 80 ile Fransa olmuştur. Genel anlamda Türkiye'nin üyeliğine en sıcak bakan ülkelerin başında gelen İspanya ise Türkiye'nin üyeliği konusunda giderek

bölünmüş bir görüş ortaya koyuyor. İspanyolların % 49'u Türkiye'nin üyeliğini desteklerken, % 51 karşı olduğunu ifade ediyor. Fakat İspanya'da da son dört sene içinde Türkiye'nin üyeliğine verilen destekte net bir gerileme dikkat çekiyor. 2004 yılında yapılan kamuoyu araştırmasında Türkiye'nin üyeliğini destekleyen İspanyolların oranı % 78'e ulaşmaktaydı (Eyroactiv, 2008; Dalar, 2009: 91). Temmuz 2010'ta görüşü alınan bazı İspanyol akademisyen ve sivil toplum temsilcileri aslında konuya vakıf olan İspanyolların önemli bir kısmının Türkiye'nin üyeliğine destek çıktığını, ancak son zamanlarda küresel ölçekte baş gösteren ekonomik krizden en fazla etkilenen İspanyollar, ilave sorunlara yola açacağı beklentisiyle Türkiye'nin tam üyeliğine karşı çıkmaktadırlar.²

Türkiye'nin kültürel geçmişi ve medeniyetsel aidiyetiyle AB'nin siyasi geleceğine katkısı olmayacağına inananlar, iki kültür arasında önemli bir uyumsuzluğun mevcut olduğunu, Avrupa'nın ortak Hıristiyan geçmişinin Osmanlı döneminin anti tezi olduğunu ileri sürmektedirler. AB'nin heterojen yapıya ulaşmasını birlik içinde uyumu zorlaştıracaklarını belirten bu kesimler, Türkiye'nin AB üyesi olması durumunda AB'nin sonu olacağına inanmaktadırlar (Efegil, 2007: 219). Daha önce Türkiye'nin AB üyeliğine engel olarak gerekçelendirilen siyasal, sosyo-ekonomik ve sınıfsal söylemin yerini alan kültüralist ve dinsel söylemin egemenliğinde bulunan AB ülkelerinde özellikle göçmen ve Müslüman karşıtı bir korku siyasetinin muhafazakâr iktidarlar tarafından üretildiği görülmektedir. Fransa Cumhurbaşkanı Sarkozy'nin ve Almanya Başbakanı Merkel'in kendi seçim kampanyalarında Türkiye aleyhtarı kartını oynamaları bu açıdan dikkat çekicidir. Öte yandan son beş yıldır net göçün sıfır olduğu, yani ülkeye girenler ile ülkeden çıkanların sayılarının eşit olduğu, Avrupa ülkelerinde göçün gerçek bir problem olmadığı, aslında daha çok siyasallaştırılan ve yapay olarak üretilen bir "sorun" olduğu açıkça görülmektedir (Kaya, 2008, 5). Buna rağmen ilave göç (ve Müslüman) getireceği beklentisiyle Türkiye'nin tam üyeliğine karşı çıkmak ancak kültüralist bakış açısının bir sonucudur.

Avrupa'da Türkiye'nin AB üyeliğine karşı çıkanların ileri sürdükleri çe-

² Yazarlardan Muhittin Ataman'ın 20-24 Temmuz 2010 tarihleri arasında Barselona'da bazı Avrupalı akademisyen, entelektüel ve sivil toplum temsilcileriyle yaptığı röportajlar.

şitli gerekçeleri şöyle özetlemek mümkündür. Türkiye'nin düşük gelir düzeyi, farklı kültürel ve dini yapısı, AB'nin ortak değerlerine sahip olmaması, İslamiyetin Avrupa'ya ait olmaması, insan hakları ihlallerinin yaşanması, AB'nin siyasi geleceğine katkıda bulunmayacağı beklentisi, nüfusun çok fazla olması, hem mali hem kültürel yönden sindirilmesi zor olan ülke olması, ordunun sivil hükümet üzerindeki etkisinin devam etmesi, üyeliğiyle birlikte AB'nin kimlik krizini yaşayacağı beklentisi ve işkencenin devam etmesi farklı çevreler tarafından dile getirilmektedir (Efegil, 2007: 215). Türkiye'nin coğrafi büyüklüğü ve AB ile bütünleşmesi çerçevesinde ülkeye harcanacak paranın 4 ve 5. genişleme içindeki tüm devletlerin toplamı kadar olması, Türkiye'nin AB içinde gelişen/kalkınan bir ülke konumunda olması ve hassas bir coğrafyada bulunması Avrupa'nın endişeyle baktığı başka konulardandır. 10 yıl içinde AB'ye katılması durumunda Avrupa'nın en yüksek nüfusuna sahip olacağı ve AB kurumlarında Almanya ve Fransa'dan daha ayrıcalıklı duruma geleceği ihtimali de AB'yi düşündürmektedir. 70 milyonluk Müslüman bir ülkenin AB'ye katılmasının özellikle Türkiye'yi ayrı bir medeniyetin temsilcisi olarak gören muhafazakar AB çevrelerinde rahatsızlık uyandıracacağı dile getirilmektedir. Özellikle Avrupa'daki Hıristiyan demokratlar bu durumu her fırsatta gündeme getirmektedirler (Dönmez, 2008: 530).

Türkiye'ye yönelik olumsuz tutum ve görüşlere karşılık Türkiye'yi AB içinde görmek isteyenler de bulunmaktadır. Örneğin, AB Komisyonu Başkanı Jose Manuel Barroso, 28 Kasım 2005 tarihinde Türklerin Avrupa'da imparatorluk kurduğunu hatırlatarak Türklerin Avrupa tarihinin bir parçası olduğunu bildirmiştir. Barroso'ya göre, Türklerin Asya boyutu da olmasına karşın Avrupa'da imparatorluk kurmaları ve yüzyıllardan beri Avrupa ile ilişkiler içinde olmaları onları diğer Asya ve Afrika ülkelerinden ayırmaktadır (Karlık, 2007: 583). Avrupa'da yeşiller ve sosyalist gruplar başta olmak üzere pek çok hükümet ve hükümet dışı grup Türkiye'nin AB üyeliğini desteklemektedir. Türkiye'ye karşı olumlu yaklaşanlar daha çok aşağıdaki nedenlerden dolayı Türkiye'nin AB üyeliğini desteklemektedirler. Türkiye'nin medeniyetler çatışmasını önleyerek medeniyetlerin buluşmasını sağlayacak bir ülke olması, tam üye olmaması durumunda radikal İslami bir çizgiye kayabilme riskini taşıması, Türkiye'de ortak evrensel değerlere uyumlu bir İslami anlayışın gelişmesiyle birlikte Türkiye'nin Ortadoğu ül-

kelerine model bir ülke olma ihtimali, AB'nin enerji güvenliğinin garantisi olması, AB'nin uluslararası siyasetteki rolünün artması, Türkiye'nin AB'nin kültürel birikimiyle kaynaştırılması, Türk silahlı kuvvetleri sayesinde AB'nin askeri kapasitesinin artacak olması, rekabet edebilir iyi bir ekonomik yapıya sahip olması, dinamik ve eğitilmiş genç nüfusuyla Avrupa'daki istihdam kalitesini arttıracak olması ve terörizmle mücadelede olumlu katkı yapacak olması (Efegil, 2007: 215).

Türkiye karşıtı AB kamuoyunun Türkiye lehine dönüştürülmesiyle ilgili Avrupa'da yapılan araştırmalarda önemli bulgulara rastlanmıştır. Türkiye'nin üyeliği konusunda ihtiyaç duyulan desteğin ancak AB yurttaşlarının “milliyetçilikten uzaklaşmış bir şekilde AB'nin ortak siyasal değerlerine inanmaları” durumunda ortaya çıkacağını saptamaktadırlar. Yani Türkiye'nin üyeliği, AB yurttaşlarının milliyetçilikten, kültüralizmden ve yaygınlık kazanmış medeniyetler çatışması tezinden uzaklaşmasıyla kazanılabilir. Kamuoyu düşüncesinin verili olmadığını ve aslında güçlü bir siyasal irade ile değiştirilebildiği düşünülürse AB kamuoyunun, Türkiye'nin üyeliğinden yana tavrını koymuş Avrupalı siyaset ve kamuoyu liderlerinin varlığıyla olumluya dönüştürülmesinin mümkün olabileceği söylenebilir. Ancak, günümüzde en azından her AB ülkesinde böylesine bir siyasal iradenin olmadığı bilinmektedir. Bununla birlikte İngiltere ve İspanya örneğinde olduğu gibi bu yönde olumlu işaretler de gözlemlenmektedir. Dinsel ve kültürel değerler üzerinden siyaset yapan ve medeniyetler arasındaki fay hatlarının altını çizen iktidarların bulunduğu AB ülkelerinde siyasal iktidarların değişmesi durumunda AB kamuoylarının da olumluya dönme ihtimali yüksektir. Türkiye'de gerçekleştirilecek yapısal ve demokratik reformlar ile ülkedeki milliyetçi, içe kapanmacı, kültüralist ve dinsel söylemin terk edilmesi AB ülkelerindeki olumsuz bakış açısının değişmesinde önemli bir rol oynayacaktır (Kaya, 2008: 9-10).

2.3. Uluslararası Sistem Faktörü: Alternatif Yapılanma

Türkiye'nin AB tam üyeliği, AB'nin uluslararası sistem içindeki yeri açısından bir yeniden yapılanma sağlayacaktır. Öncelikle AB, dünyadaki önemli güç merkezlerinden biri olma hedefini ancak Türkiye gibi merkezi öneme sahip bir ülkeyi içine alarak elde edebilir. ABD, Çin ve Japonya gibi

dünya devleriyle rekabet halinde olan ve gelecekte yoğunlaşacak olan bu rekabette üstün gelebilmek için Balkanlar, Kafkasya, Orta Asya, Orta Doğu ve Doğu Akdeniz gibi dünyanın en jeo-stratejik, jeo-ekonomik ve jeo-kültürel bölgelerin kavşağında bulunan bir bölgesel güç olarak Türkiye'nin önemi büyüktür. Türkiye, en azından İslam dünyası ile Hıristiyan Avrupa arasında bir köprü görevi görebilir ve böylece AB'nin 1,5 milyar nüfuslu Müslüman dünyadaki saygınlığının artmasına vesile olabilir (Vardar, 1998: 224). AB'nin Türkiye'ye bakışı aslında Müslüman dünyaya yönelik algılamasının en önemli göstergesidir. IEMed Temsilcisi Albarracin'e göre, Müslüman dünyadaki saygınlığını ve güvenilirliğini arttırmak isteyen AB, Türkiye'ye yönelik olumsuz algılama içinde olamaz, olmamalıdır. Bundan dolayı AB, ancak Türkiye'nin tam üye olmasıyla birlikte gerçek anlamda küresel bir güç olma iddiasında olabilir. AB'nin Ortadoğu, Orta Asya, İslam dünyası, Kafkaslar ve hatta Balkanlarda başarılı politikalar ve stratejiler belirleyebilmesi için Türkiye'nin işbirliğine önemli ölçüde ihtiyacı olacaktır (Albarracin, röportaj). Aksi takdirde, AB bölgesel bir Avrupa teşkilatı veya bütünleşmesi olmaktan öteye geçemeyecektir. Ayrıca, Müslüman Türkiye'nin tam üyeliği durumunda AB'yi bir "Hıristiyan Kulübü" olarak gören anlayışın doğru olmadığı da tescillenmiş olacaktır.

Yukarıdaki açıklamalarla ilintili ve devamı olan başka bir önemli konu da önemli bir potansiyele sahip bir ülke olan Türkiye'nin uzun dönemde alternatif bir uluslararası bölgesel yapılanmanın öncülüğünü yaptığı takdirde bu yeni yapının Avrupa ülkelerinin küresel menfaatlerine zarar vermesi kaçınılmaz olduğudur. Türkiye, Müslüman ve Türk dünyasının en önde gelen lider adaylarından. Jeo-stratejik ve jeo-ekonomik unsurlar (önemli geçiş yolları, hayati öneme sahip doğal kaynaklar ve alternatif bir medeniyet söylemi) göz önüne alındığında bu iki kategorideki devletlerin öneminin gideerek arttığı görülebilir. Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı, Ekonomik İşbirliği Örgütü, İslam Konferansı Teşkilatı ve Şanghay İşbirliği Örgütü gibi oluşumların başındaki ve/ya içindeki bir Türkiye Avrupa için sorun oluşturur. Avrupa'nın yukarıda adı geçen bölgelerde hâkimiyet kurması çok güçleşeceğini iddia eden Albarracin, AB üyesi bir Türkiye'nin bu bölgelerle ilişkilerini geliştirmesi AB aleyhine değil, aksine önemli avantajlar sağlayacak olumlu gelişmelere yol açacağını ileri sürmektedir. İspanya'nın Latin Amerika'yla

geliştirdiği ilişkilerin AB'ye katkılarına benzer AB'nin Müslüman dünyaya hem ekonomik hem de siyasal anlamda ulaşması için Türkiye'nin Ortadoğu açılımlarını desteklemesi gerekmektedir (Albarracin, röportaj).

Günümüzdeki küreselleşme süreciyle birlikte Türkiye'nin AB için önemi de giderek artmaktadır. IREMAM temsilcisi Clement'in de belirttiği gibi, küreselleşme süreci bir taraftan ülkenin modernleşme ve demokratikleşme süreci ile ülkedeki birlikte yaşama kültürüne yapacağı katkıyla Türkiye'nin AB tam üyeliğine yardımcı olacak, diğer taraftan da bu süreçten olumlu bir şekilde etkilenen Türkiye, AB'nin etki alanının genişlemesinde önemli bir rol oynayacaktır (Clement, röportaj).

Uluslararası sistemdeki gelişmeler dikkate alındığında, AB-Türkiye ilişkilerinin ve AB'nin Türkiye'ye bakışının bir de Amerika Birleşik Devletleri (ABD) boyutunun olduğu görülür (Gözen, 2000: 772-776; Dedeoğlu, 1998: 228). ABD'nin AB-Türkiye ilişkilerine yaklaşımı da Türkiye'nin AB için önemini göstermek bakımından önemlidir. ABD'nin, Türkiye'nin AB üyeliğini hararetle desteklemesinin temel nedeni, (1) Türkiye'yi Batı bloğu içinde tutma, (2) yeni Balkanlar dengesi içinde Alman nüfuzunu Türkiye vasıtasıyla karşılamak ve bölgesel dengeleri lehine çevirme ve (3) AB'nin derinleşmesini kurumsallaşmasını engelleme veya en azından geciktirmeye yöneliktir. Türkiye'nin iç ve dış siyaseti üzerine çıkardığı raporlarla ses getiren RAND adlı Amerikan kuruluşunun hazırladığı son raporlardan birinde “AB'nin Helsinki'de aldığı karar yerine getirilmediği takdirde, bundan hem Türkiye, hem de ABD'nin bölgedeki çıkarları zarar” göreceğini iddia etmekle Türkiye'nin Batı için stratejik önemini dile getirmektedir (Khalilzad, 2002).

Soğuk Savaş sonrası dönemde Avrupa kıtasının bir bütün olarak uluslararası arenadaki yerini almasıyla Türkiye'nin AB için önemi arttı. Avrupalıların Türkiye'ye olumsuz bakışının 1999 Helsinki Zirvesi'nde birden bire olumlu yönde değişmesi bu önemin AB tarafından anlaşıldığının bir göstergesidir. AB'nin Türkiye'deki koşulların değişmesini beklemesini olumsuz bir tavır olarak değerlendirmemek gerekir, çünkü tam üyelik durumunda AB ülkelerine getireceği ek maliyet dolayısıyla Türkiye'nin ekonomik ve siyasi istikrarı diğer üye devletleri doğrudan ilgilendirmektedir (Dedeoğlu, 1998: 244-246). Son dönemde Türkiye'nin giderek ABD'den bağımsız bir dış politika izlemesi Türkiye'nin AB nezdindeki saygınlığını

arttırmaktadır. Bazılarının iddia ettiği gibi Türkiye, artık ABD'nin AB'ye soktuğu bir Truva atı olarak görülmemektedir (Albarracın, röportaj).

Günümüzde Avrupa kıtasının güvenliği sorunu AB'nin en önemli konuları arasında bulunmaktadır. Özellikle Fransa ile Almanya'nın işbirliği ile harekete geçirilen Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP) bu düşüncenin kurumsallaştırılması çabasının ürünüdür. Bunun başarıya ulaşmasının önündeki en önemli engel, ABD'nin askeri ve siyasi üstünlüğü ve NATO vasıtasıyla ABD'ye yakın duran üyelerin tavırlarıdır (Gözen, 2000). AB, küresel bir güç olma iddiasını ancak ABD'ye karşı güçlenerek elde edebilir. Örneğin, AB'nin ABD ile rekabet ettiği ve sorunlar yaşadığı Orta Doğu'da Türkiye'yi yanına alan güç bölgesel dengeleri kendi lehine çevirme şansına sahip olur. Kısacası, AB'nin küresel stratejilerinin geliştirilmesinde ve ABD ile rekabetinde Türkiye önemli bir rol oynamaktadır.

2.4. Ekonomik Bağımlılık

Türkiye'nin AB ülkeleri için ekonomik değeri de oldukça fazladır. AB ekonomik açıdan Türkiye ile işbirliğinden çok fazla yarar sağlayabilir. Öncelikle, pek çok stratejik, jeopolitik ve jeo-ekonomik bölgenin kesişme noktasında bulunan Türkiye, AB'ye bu önemli bölgelere açılma imkânı sunmaktadır. En azından Orta Asya ve Ortadoğu'nun petrol ve doğal gaz yataklarının ortasında yer alması AB'nin ekonomik açıdan Türkiye ile işbirliğini gerekli kılmaktadır. Uluslararası enerji piyasasının en önemli aktörlerinden bir olan Türkiye, Orta Asya ve Ortadoğu doğal gaz ve petrolünün Avrupa'ya taşınmasında kilit rol oynayan bir ülkedir. Örneğin, Türkiye'yi boydan boya kesen Nabucco doğal gaz boru hattı, Kafkasya doğal gazını Avrupa'ya ulaştırmada ön plana çıkan en önemli projedir. Böylece AB ülkelerinin Rusya'ya bağımlılığının azaltılması mümkün olacaktır. Türkiye, aynı zamanda AB ülkelerini başka pazarlara ulaştıracak bir konumda bulunmaktadır. Yani, Türkiye'nin AB'ye üyeliğiyle başka kapıların (Kafkasya, Orta Asya ve Ortadoğu'nun) AB'ye açılması söz konusu olacaktır (Albarracın, röportaj).

İkinci olarak, son yıllarda yüksek büyüme rakamlarıyla büyük bir çıkış yakalayan Türkiye'nin AB'ye katılması öncelikle Avrupa ekonomisindeki durgunluğun aşılmasına önemli katkı sağlayacaktır. AB ülkelerindeki ekonomik göstergeler günümüzdeki Lizbon hedeflerinin çok gerisindedir. Her

ne kadar 2000 yılının Mart ayında AB Konseyi tarafından on yıl için AB'nin, dünyanın en dinamik ve rekabetçi ekonomisi haline geleceği öngörülmüş ise de Ocak 2004'te Avro bölgesinde büyüme oranı ancak %1,9 civarında gerçekleşebilmiştir. Bu koşullarda Türkiye'nin katılımıyla yapacağı en büyük katkı Avrupa ekonomisine rekabet gücü ve hareketlilik kazandırma yönünde olacaktır (Ülger, 2007: 90).

Avrupa Reform Merkezi tarafından hazırlanan bir raporda Türkiye'nin gittikçe artan ekonomik canlılığı ile AB'ye yük olmaktan çok, AB için itici güç haline geleceğine dikkat çekilmiştir. Katılım öncesi AB tam üyeliği için gerekli olan siyasi kriterleri yerine getirmeye çalışan Türkiye'nin siyasi ve ekonomik istikrarı daha çok doğrudan yatırım ve ekonomik büyüme şeklinde olacaktır. Türkiye'nin ekonomik büyümede AB ülkelerini geride bıraktığı ve AB'nin en hızlı büyüyen ülkelerinden biri haline geldiğini belirten rapor, AB'nin gittikçe yaşlanan işgücü nedeniyle bir sosyal güvenlik finansman sıkıntısı içinde bulunduğuna işaret etmiştir. Raporda, Türkiye'nin genç işgücü potansiyelinin 2020 yılına kadar daha da yaşlanacak olan AB'nin işgücünü destekleyici bir güç oluşturacağı açıklanarak 2015 yılından sonra AB ile ilişkilerde kozların Türkiye'nin eline geçebileceğine dikkat çekilmiştir (Karluk, 2007: 584).

Üçüncü olarak, Avrupalılar Türkiye'nin AB'ye tam üyeliğiyle birlikte AB'nin büyük bir mal, hizmet ve işgücü piyasasına, gelişen bir sanayiye ve sağlıklı tarım ürünlerine sahip olacağını düşünmektedirler (Clement, röportaj). Türkiye, sahip olduğu büyük pazarın ve sağladığı hammaddelerin yanı sıra maliye, lojistik, iletişim ve inşaat gibi alanlarda AB ülkelerine büyük fırsatlar sunmaktadır. Bir diğer önemli nokta ise gıda güvenliği konusudur. İklim değişikliği sonucunda Avrupa'nın yakın gelecekte karşılaşacağı gıda güvenliği sorununda Türkiye'nin tarım sektöründe sunacakları AB'nin güvenli gıda temin etmesi mümkün olacaktır (Albarracin, röportaj).

3. Sonuç

Bugünün küreselleşmiş ve ilişkilerin karmaşık olduğu ve devletlerin karşılıklı olarak birbirlerine bağımlı olmaya mahkûm olduğu dünyasında iktisadi ve siyasi tam bağımsızlığı gerçekleştirmek imkânsız değilse de oldukça güçtür. Dünyanın süper güçleri bile bugün diğer devletlerin politikalarından

önemli derecede etkilenmektedirler. Kaldı ki Türkiye gibi orta büyüklükteki ülkeler ile küçük ölçekli ülkeler uluslararası sistemden ve büyük devletlerin politikalarından fazlasıyla etkilenmekte ve bağımlı durumda kalmaktadırlar. Türkiye ve Avrupa Birliği arasında bir karşılıklı bağımlılık (*interdependence*), fakat asimetrik bir karşılıklı bağımlılık, ilişkisi vardır. Tarafların elde edeceği kar ve zarar göz önüne alındığında Türkiye'nin AB'ne, AB'nin Türkiye'ye muhtaç olduğundan daha çok muhtaç ve mahkûm olduğu görülür. Karşılıklı ilişkiler (*mutual relations*) Türkiye açısından daha anlamlı, dolayısıyla AB tam üyelik süreci bu bağlamda ele alınmalıdır.

Gürdoğan'ın da belirttiği gibi, “Türkiye'nin geleceği yalnızca Ankara'da olmadığı gibi, yalnızca Brüksel'de de değildir” (Gürdoğan, 2002). Türkiye-AB ilişkisi ne “asırlık bir rüyanın gerçekleşmesi” ne de “Sevr'in hortlatılması” olarak görülmelidir. Özellikle bazı siyasi liderlerin yıllar boyunca halka empoze etmek istediği “tek yönlü ilan-ı aşk süreci” yerine, iki tarafın bir diğerine mecbur olduğu anlayışıyla politika gütmek gerekmektedir. Örneğin, Gümrük Birliği anlaşmasını asırlık bir rüyanın gerçekleşmesi, 1997 Lüksemburg Zirvesinde alınan Türkiye'nin aday ülke olması reddedilmesi kararını ise aşırı bir duygusallıkla Türkiye'nin Batı tarafından reddi olarak kabul edip ilişkiler, bir karşılıklı aşk ve nefret ilişkisine dönüştürülmemelidir (Davutoğlu, 2001: 505). Tarafların birbirlerinden beklentileri var ve bu beklentilerin karşılanması ile üyelik sürecinin hızlanması ve karşılıklı çıkarların en-çoklaştırılması söz konusu olur (Karaosmanoğlu, 2001: 69).

Olumlu beklentilere rağmen, AB'yi Türkiye için tek seçenek olarak da görmemek gerekir. Ancak, Türkiye'nin AB tam üyeliği her anlamda Türkiye'nin lehine olduğunu savunmak güç olsa da bugünkü dünya sisteminde AB Türkiye için en geçerli seçenektir. AB karşıtı olanlar ise AB stratejik ortaklığı yerine genellikle Türkiye'nin iç işlerine fazla müdahale etmeyen ve dolayısıyla statükonun devamını sorun olarak görmeyen ABD (ve İsrail) ortaklığını tercih etmektedirler (Dağı, 2000; Çandar, 2002; Akgün, 2002). Ancak, son zamanlarda ABD'nin bölgedeki tercihlerinin Türkiye'nin aleyhine dönmeye başlaması ve Türk-İsrail ilişkilerinin gerginleşmesi dolayısıyla ABD (ve İsrail) bağlantısı da ciddi bir alternatif olarak görülemez. On yıllardır AB doğrultusunda ısrarlı bir politika takip eden Türkiye'nin keskin bir dönüş yapması beklenmemelidir. Dolayısıyla Türkiye'nin, yeni potansi-

ysel seçenekler arayışında olması ve AB standartlarını gerçekleştirmeyi ertelemesi yerine, AB tam üyeliğinden olumsuz olarak etkilenmeyi önleyecek çalışmalar yapması gerekmektedir. Bunun için, öncelikle iç politikada gerçek anlamda siyasi ve ekonomik bir yeniden yapılanma gerçekleştirilmelidir. Ülkenin yarı sömürge konumuna düşmesini engellemek için “ekonomik ve sosyal yapı parametrelerinin radikal bir şekilde yeniden değerlendirilmesi kaçınılmazdır” (Davutoğlu, 2001: 513).

Türkiye ile AB arasındaki ilişkiler oldukça karmaşık ve çok boyutludur. Bundan dolayı da hazmedilmesi en güç aday ülkedir. Türkiye'nin, AB tam üyeliğinin AB bütünleşme sürecine ve AB'nin kurumsal yapısına herhangi bir Avrupa ülkesinin üyeliğinden çok daha fazla ekonomik, siyasal, toplumsal ve kültürel etkileri olacaktır. Unutulmamalıdır ki, Türkiye yüzyıllar boyunca ortak Avrupa benliğinin ve kimliğinin “ötekisi” olan bir devletin devamıdır ve Avrupa halkları bu durumu hiç unutmadılar. Ancak her şeye rağmen, Türkiye AB için vazgeçilebilecek bir ülke değildir. Öncelikle, tarihi ve coğrafi olarak Avrupa'nın bir parçası olan Türkiye olmadan AB'nin küresel ölçekte etkin faaliyette bulunan bir aktör olması güçtür. Türkiye'nin Balkanlar, Kafkasya, Orta Asya, Orta Doğu ve Doğu Akdeniz gibi dünyanın en jeo-stratejik ve jeo-ekonomik bölgelerinin merkezi bir ülkesidir. Türkiye'nin bu bölgelerdeki desteği, AB ülkeleri açısından dengeleri değiştirebilecek ağırlıktadır. Türkiye ile birlikte, AB'nin kurulmasının temel gerekçelerinden biri olan dünya siyaset sahnesinin merkezine oturma amacına ulaşmak kolaylaşacaktır. AB İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kaybettiği dünya hâkimiyetini tekrar ele geçirme şansını yakalayacaktır. Batı Avrupa'da yaşayan birkaç milyon Türk ile zaten AB içinde yer alan Türkiye'nin yeni bir yapılanmaya gitmesi veya ABD'nin yanında yer almasının AB için maliyeti çok yüksek olacaktır.

İkinci olarak, bugün dünyanın tek süper gücü olan ABD'nin küresel şiddet yanlısı ve çatışmacı politikasına karşı “medeniyetler arası uyum” ve “medeniyetler ittifakı” stratejisini kullanan AB, Müslüman dünyanın siyasi, tarihi ve ekonomik açılardan büyük öneme sahip bir ülkesi olan Türkiye vasıtasıyla bu iddiasını gerçekleştirebilir. Üçüncüsü, ABD'nin Avrupa kıtasından uzaklaştırılmaya çalışıldığı bir ortamda, Avrupa ülkelerinin geçen yüzyılın ilk yarısında yaşadığı “güç politikası” ortamına dönme ve eski

düşmanlıkların canlanması olasılığına karşı dışarıdan bir denge unsuru olarak Türkiye'ye ihtiyaç duyabilir. Dördüncüsü, AB her ne kadar din ağırlıklı bir medeniyet projesi olarak düşünülmüş ve başlatılmışsa da günümüzde daha çok seküler siyasi değerler ağırlıklı bir proje olarak sunulmakta ve AB'nin ortak değerleri olarak da genellikle demokratikleşme, hukukun üstünlüğü, insan haklarının korunması, ekonomik kalkınma ve piyasa ekonomisi gibi temel ilkeler vurgulanmaktadır. Türkiye gibi tarihi ve coğrafi açıdan zaten Avrupa'nın bir parçası olan ve AB ile bu değerleri paylaşan bir ülkenin tam üyeliği, bu değerlerin AB tarafından kabul edildiğinin tescili olacaktır. Son olarak Türkiye, AB açısından vazgeçilmez niteliklere sahip bir pazar sunmaktadır. Çünkü AB'nin mal ve hizmet piyasasının önemli hedeflerinden biri Türk iç pazarı ve Türkiye üzerinden diğer pazarlara ulaşmaktır.

AB, Türkiye'ye "tam üyelik adayı" statüsünü verdikten sonra bu ülkeyle ilişkilerinin geleceğini de somut olarak belirlemek zorundadır. Aralarında din ve kültür gibi farklılıklar bulunmasına rağmen, Türkiye ile AB arasındaki uzun süreli, dengeli ve istikrarlı ilişkiler iki taraf arasında yakın ilişkiler gerektirmektedir. İki tarafın da bu ilişkiden beklediği demokratik, laik, çok kültürlü ve çoğulcu ilkelerle küresel hedeflere varmaktır. Türkiye, AB projesi içinde yer verilmese de, kesinlikle dışarıda bırakılması gereken bir devlet değildir. Bunun için AB'nin Türkiye'nin iç politika unsurlarını olduğu gibi stratejik önemini de göz önüne alarak bir değerlendirme yapmak durumundadır. AB'nin, hedeflerinin gerçekleştirilmesine önemli katkılar sağlaması beklenen Türkiye'yi uzun süre dışlama ve görmezden gelme lüksüne sahip değildir. Avrupalıların da vurguladığı gibi, Avrupalıların önemli bir kısmının Türkiye karşıtlığı arızidir. AB sorunlarının arttığı dönemlerde Türkiye karşıtlığı genellikle artmaktadır; ancak AB bütünleşme sürecindeki sorunların üstesinden gelindikçe Türkiye'ye yönelik olumlu algılama da artmaktadır.

Abstract: The perception of side towards another is important in Turkish-EU relations. In this study, an evaluation was made regarding the EU's perception towards Turkey. In order to understand well the European perception of Turkey, a short introduction about the European integration was written, then

Turkey's meaning for the EU and the European perception of Turkey in different issue areas such as history, geography, economy, international system and the EU public opinion was analyzed. Different factors were taken into consideration to conclude the importance of Turkey for the EU.

Keywords: View of European Integration, EU's Perception of Turkey, Historical View of Turkey, Economic Dependency

Kaynakça

- Akgün**, Mensur (2002). "AB'nin Alternatifi," **Zaman**, 12 Mart.
- Albarracín**, Javier (2010). IEMed Sosyo-Ekonomik Kalkınma Birimi Temsilcisi, Muhittin Ataman tarafından yapılan röportaj, 21 Temmuz 2010, Barselona, İspanya.
- Arter**, David (1993). **The Politics of European Integration in the Twentieth Century**, İngiltere: Dartmouth.
- Ateş**, Azmi (2000). "Avrupa Birliği'nin Geleceğinde Türkiye'nin Konumu," **Yeni Türkiye**, Avrupa Birliği Özel Sayısı II, 6 (35): 76-92.
- Bozkurt**, Veysel (1992). **Türkiye ve Avrupa Topluluğu**, İstanbul: Ağaç Yayıncılık,
- Clement**, Berengere (2010). Muhittin Ataman tarafından yapılan röportaj, 21 Temmuz 2010, Barselona, İspanya.
- Çandar**, Cengiz (2002). "Amerika ve Avrupa'nın Buluştuğu Türkiye," **Yeni Şafak**, 16 Mart.
- Dağı**, İhsan (2000). "Avrupa Birliği'nin Alternatifi Var mı?," **Yeni Türkiye**, Avrupa Birliği Özel Sayısı I, Eylül-Ekim, 6 (35): 521-524.
- Dalar**, Mehmet (2009). "Fransız Karar Vericileri ve Kamuoyu Açısından Türkiye'nin Avrupa Birliği Üyeliği", **Bilgi**, 2009/1 (18).
- Davutoğlu**, Ahmet (2001). **Stratejik Derinlik: Türkiye'nin Uluslararası Konumu**, İstanbul: Küre Yayınları.
- Davutoğlu**, Ahmet (2000). "Türkiye-AB İlişisinin Stratejik Boyutları," **Yeni Türkiye**, Avrupa Birliği Özel Sayısı I, 6 (35): 291-497.
- Dedeoğlu**, Beril (1998). "Değişen Uluslararası Sistemde Türkiye-ABD İlişkilerinin Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerine Etkileri," iç. Faruk Sönmezoğlu (der.) **Türk Dış Politikasının Analizi**, İstanbul: Der Yayınları, 2. Basım, ss. 227-252.
- Dönmez**, Rasim Özgür (2008). "11 Eylül Sonrası Avrupa Birliği: Avrupalaşma

- ve Türk Siyasal Hayatı”, iç. Rasim Özgür Dönmez ve Gökhan Telatar (der.), **Küreselleşen Dünyada Avrupa Birliği**, Ankara: Phoenix Yayınları.
- Efegil**, Ertan (2007). “17 Aralık Kararı’na İlişkin Sürecin Analizi”, iç. Ertan Efegil ve M. Seyfettin Erol (der.), **Türkiye-AB İlişkileri**, Ankara: Orion Yayınevi.
- Euroactiv**, “Fransızların Yüzde 80’i Türkiye’nin AB Üyeliğine Karşı”, 10.09.2008, <http://www.euroactiv.com.tr>.
- Gözen**, Ramazan (2000). “Avrupa’nın Güvenlik Sorunları,” **Yeni Türkiye**, Avrupa Birliği Özel Sayısı I, 6 (35): 772-776.
- Gürdoğan**, E. Nazif (2002). “Hem Ankara, Hem de Brüksel,” **Yeni Şafak**, 7 Ağustos 2002.
- Karaosmanoğlu**, Ali (2001). “Türkiye Açısından Avrupa Güvenlik Kimliği: Jeopolitik ve Demokratik Ufuk,” iç. Şaban H. Çalış, İhsan D. Dağı ve Ramazan Gözen (der.) **Türkiye’nin Dış Politika Gündemi: Kimlik, Demokrasi, Güvenlik**, Ankara: Liberte Yayınları, ss. 65-69.
- Karluk**, Rıdvan (2007). **Avrupa Birliği ve Türkiye**, 9. Baskı, İstanbul: Beta.
- Kaya**, Ayhan (2008). “AB Ülkelerinin Kamuoylarında Türkiye Algıları”, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Avrupa Birliği Enstitüsü, 09.05.2008, <http://eu.bilgi.edu.tr>.
- Khalilzad**, Zalmay, Ian O. Lesser ve Stephen Larrabee (2002). **Türkiye-Batı İlişkilerinin Geleceği**, RAND Raporu’ndan aktaran **Yeni Şafak Gazetesi**, 25 Şubat 2002.
- Robins**, Philip (1996). “More Apparent than Real? The Impact of the Kurdish Issue on Euro-Turkish Relations,” iç. Robert Olson (der.) **The Kurdish Nationalist Movement in the 1990s: Its Impact on the Middle East**, Lexington, KY: The University Press of Kentucky, ss. 114-132.
- Tsardanidis**, Charalambos (2010). Atina (Yunanistan) merkezli Uluslararası Ekonomik İlişkiler Enstitüsü Müdürü, Muhittin Ataman tarafından yapılan röportaj, 22 Temmuz 2010, Barselona, İspanya.
- Ülger**, İrfan Kaya (2007). “Avrupa Birliği’nde Gelecek Tartışmaları ve ‘Türkiye Sorunu’”, iç. Ertan Efegil ve M. Seyfettin Erol (der.), **Türkiye-AB İlişkileri**, Ankara: Orion Yayınevi.
- Vardar**, Deniz (1998). “Türkiye Avrupa Topluluğu / Avrupa Birliği İlişkileri,” iç. Faruk Sönmezoğlu (der.) **Türk Dış Politikasının Analizi**, İstanbul: Der Yayınları, 2. Basım, ss. 213-225.
- Yurdusev**, Nuri (2001). “Avrupa’yı Kurmak, Türkiye’yi İdare Etmek ve Tarihin İpoteğinden Kurtulmak,” iç. Şaban H. Çalış, İhsan D. Dağı ve Ramazan Gözen (der.) **Türkiye’nin Dış Politika Gündemi: Kimlik, Demokrasi, Güvenlik**, Ankara: Liberte Yayınları, ss. 161-183.